

Gospodarski kriminal v zunanji trgovini

V zunanji trgovini je opaziti predvsem naslednje oblike nedovoljenega poslovanja:

1. ovinkarske kupčije (switch)
2. nedovoljene reeksportne kupčije
3. ustvarjanje črnih skladov v tujini
4. nezakonito poslovanje jugoslovanskih firm v tujini

1. Ovinkarske kupčije (switch)

Eno izmed dolgo spornih torišč (vsaj s stališča kazenskega prava) je zunanjetrgovinsko poslovanje, izpeljano s tehniko ovinkarske kupčije. Tehnične oblike zunanjetrgovinskih kupčij so izredno raznolike, tako da segajo od preproste blagovne menjave do zapletenih oblik blagovnih in valutnih arbitražnih kupčij. Položaj SFRJ je deloma določen glede na dvostranske trgovske okvire z državami SEV in nekaterimi državami v razvoju. Posebne trikotne kupčije v ekonomski terminologiji imenovane »switch« oziroma Schreibtschgeschäfte (kupčije za pisalno mizo), seveda niso posebnost naše države, temveč jih tako poznajo na Vzhodu kot na Zahodu. Tako so npr. obdolženci v enem izmed kazenskih postopkov pojasnjevali, da je glavni komitent švicarske ovinkarske firme Sovjetska Zveza. Skupna lastnost teh kupčij je pač ta, da celo v ekonomski literaturi niso celovito obdelane, saj so konspirativne ter v nasprotju s predpisi ene izmed držav, iz katerih nastopajo sodelujoče stranke. Države s konvertibilno valuto zase ne potrebujejo takšnih kupčij ter v njih nastopajo tudi v drugačni vlogi, uporabljajo jih predvsem države s klirinškim plačevanjem. Uradni tečaji klirinških valut praviloma ne ustrezajo dejanskim tečajem, s tem pa nujno pride do sočasne pocenitve uvoza in podražitve ter celo ohromitve izvoza. Če temu dodamo neustreznost blaga na izvoznih blagovnih seznamih posameznih držav v klirinškem razmerju, prihaja v dvostranski menjavi blaga do občasne aktive oz. pasive računskih klirinških držav. Zamrznjena klirinška aktiva se s switchem aktivira in s tem opravi plačilo v državo s konvertibilno valuto. Pri tem pa že prej omenjeno odstopanje kupne moči klirinške valute od uradnega tečaja hkrati pomeni tudi pasivo do držav s konvertibilno valuto, saj ob konverziji valut pride do agia, odstotka vstopa iz konvertibilne valute v klirinško, oz. do

dissagia, odstotka izstopa iz klirinške v konvertibilno valuto.¹

Pri takšnem kupčevanju pa je tudi edina mogoča podlaga za zanimanje državnih organov za ovinkarske kupčije prav sproščanje klirinških aktiv. Navadno sicer te kupčije nasprotujejo splošnim deviznim in izvozno-uvoznim predpisom držav ter v večini primerov tudi ni mogoče predvideti vseh posledic, ki zaradi takšnih kršitev lahko nastanejo. Posamezne države nasprotujejo vsakršnim ovinkarskim kupčijam in predvidevajo stroge kazni. Poleg tega lahko ovinkarske kupčije negativno vplivajo na redni izvoz in redni uvoz blaga, lahko povzročijo proteste prizadetih držav, ki se zaradi kršitev ali izigravanja določil trgovinskih pogodb čutijo prizadete pri uresničevanju svoje zunanjetrgovinske politike. Kazni so zelo stroge ter obsegajo poleg odvzema blaga še denarne kazni, vpis firme na črni seznam, odvzem koncesij ali zunajetrgovinske licence itd. Poleg omenjenih izrecnih prepovedi pa nekatere države dopuščajo ovinkarske kupčije v omenjenem obsegu in v soglasju s svojo zunanjetrgovinsko politiko. Seveda pa takšne strpnosti ni mogoče ugotoviti iz splošnih predpisov teh držav, ker se odobritve večinoma urejajo s posebnimi dovoljenji.²

Položaj v naši državi bi glede na strpnost do ovinkarskih kupčij razdelili v dve obdobji. Nekako do leta 1970 so bile izjemoma dovoljene pod določenimi pogoji in celo s posamičnim nadzorovanjem vsake kupčije. Seveda so bile tudi v tem obdobju ločene od rednih izvozno-uvoznih zadev, obravnavane pa so bile kot sredstvo zunanjetrgovinske politike in podjetja za mednarodno trgovinsko poslovanje, ki so takšne kupčije opravljala so bila hkrati zadolžena za aktivizacijo trgovine s posameznimi klirinškimi državami. Dovoljenja so podjetja dobivala pri Narodni banki, centrala Beograd, ta pa je v nekaterih primerih zahtevala mnenje ZSZT ter zvezne gospodarske zbornice. Poleg takšnih primerov pa so si naša zunanjetrgovinska podjetja pomagala s takšnimi kupčijami množično in popolnoma brez odobritev, tako, da je takšno poslovanje postalo splošna praksa. Vzrok za ta pojav je vsekakor odprta možnost uvoza preko switcha ob pozitivnih klirinških saldih in hkrati otežena oziroma omejena možnost rednega uvoza glede

¹ Tone Hrastelj — Kompenzacijski posli, posli mednarodnega trgovskega posredovanja in predelavni posli v meddržavni trgovini, RCEF, Univerza v Ljubljani, 1970, str. 12.

² Prav tam, str. 14.

na omejeno kvoto GDK ali retencijsko kvoto.

Takšno splošno prakso naj bi zajezila zaupna okrožnica NB, centrale Beograd (17. 8. 1970), poslana vsem zunanjetrgovinskim podjetjem.³ Ovinkarske in podobne kupčije so bile prepovedane, kolikor jih NB izrecno ne odobri. Že omenjeni zamrznjeni saldo v kliringu, ki je spričo nepredvidenega zastoja blagovne menjave — to je bila tudi posledica neustreznih možnosti izbire blaga iz uvoza klirinških držav — je torej dosegel neplanirane rezerve. V letu 1968 so klirinške rezerve znašale že 151,4 milj. dolarjev, v letu 1969 so padle na 99,1 v letu 1970 na 68,2, v letu 1971 na 67,1, nato pa so leta 1972 narasle na 163,6 milj. dolarjev. Zlate ter devizne in valutne rezerve, ki so v prvih devetih mesecih letošnjega leta dosegle že 1500 milj. dolarjev, so seveda pozitivno dejstvo, saj so po napovedi iz leta 1970 devizne rezerve dosegle že višino, ki zadostuje za razglasitev konvertibilnosti dinarja.⁴ Seveda pa lahko hkrati nastane vprašanje sprostitve klirinških rezerv, ki bi nedvomno spet povzročile enak položaj kot v obdobju razmaha omenjenih kupčij.

Switch posel je sankcioniran kot carinski prekršek, gospodarski prestopok in kaznivo dejanje. Nepravilne navedbe v UCD, zaradi katerih uvoznik plača manjšo carino ali manjše druge uvozne davščine, namreč pomenijo carinski prekršek tako za odgovorno osebo OZD kot tudi za samo OZD, in sicer po določilu 2. točke 153. člena prejšnjega carinskega zakona oziroma po 2. točki 372. člena novega carinskega zakona iz letošnjega leta.⁵ Zakon o deviznem poslovanju (tako stari kot novi iz leta 1972)⁶ v 2. členu predpisuje, da se plačilo v poslovanju z državami, s katerimi so sklenjene plačilne ali druge mednarodne pogodbe, opravi na način, predviden v teh pogodbah. NB Jugoslavije lahko le izjemoma določi drugačen način plačila, in še to le v primeru, če s samo mednarodno pogodbo to ni onemogočeno. Kršitev teh določil pomeni gospodarski prestopok po 2. točki 88. člena starega oz. po 1. točki 109. člena novega zakona o deviznem poslovanju.

Tudi določitev ovinkarske kupčije kot kaznivega dejanja je bolj ali manj jasna. Tehnika takšne kupčije obsega tudi ponarejanje uradnih listin, saj je od predmetne kartice naprej v vse

listine, tako priglasnice o sklenjeni uvozni kupčiji, UCD, itd. lažno vneseno, da je uvozni dobavitelj blaga firma iz klirinške države, ta pa je v resnici navidezni pošiljatelj. Te listine so predložene odgovornim organom, bankam in carinarnicam tako, da je podana kvalifikacija po II. in III. odst. 319. člena KZ. Delovna organizacija navadno profitira tudi pri manj plačani carini, povrnitvi kurzne razlike ali izravnalnih davščinah, s tem pa so podane prvine k. d. zlorabe pooblastil v gospodarstvu po čl. 213 c, seveda ob postavki, da so podane tudi druge subjektivne prvine tega k. d. Majhno nejasnost, ki je izhajala iz dobesedne razlage starega besedila po čl. 213 c, je rešila pravnomočna sodba Vrhovnega sodišča Jugoslavije⁷, ki ugotavlja, da je protipravno pridobivanje sredstev od skupnosti podano tako v primeru, če se nekaj protipravno izterja od skupnosti za gospodarsko organizacijo, kot tudi v primeru, če se v dobro gospodarski organizaciji protipravno odpove izročitev sredstev, ki se morajo v skladu z veljavnimi predpisi izročiti skupnosti. Novela čl. 213 c/I natančneje inkriminira slednje že tekstualno, da namreč gospodarska organizacija pri izpolnjevanju obveznosti do družbene skupnosti ne da skupnosti sredstev, ki ji pripadajo. Čeprav storilci teh kaznivih dejanj pridobivajo za delovne organizacije protipravno premoženjsko korist in ne gre za osebno okoriščenje, kar naj bi po določeni logiki pomenilo manjšo družbeno nevarnost dejanja, pa ni tako. Praviloma namreč ugotavljamo, da gre za visoko profitne kupčije, ki prinesejo posredno korist tudi storilcem (v obliki večjih osebnih dohodkov, katerih so kot vodilni uslužbenci še posebej deležni).

V praksi ugotavljamo, da so bile ovinkarske kupčije obravnavane glede na omenjene oblike različno; pri tem je predvsem značilno, da so bili postopki redki, kot kaznivo dejanje pa so bile ovinkarske kupčije obravnavane v Ljubljani. Vzrok je verjetno v povsem neurejeni snovi, neenotnem razmerju do teh kupčij, verjetno pa tudi v množičnosti teh pojavov.

Takšno neenotno obravnavanje bi imelo lahko hude posledice, saj končno privilegirano razmerje do teh pojavov na določenem območju države lahko štejemmo že za kršitev enotnosti gospodarskega trga. Ekonomisti prištevajo h kršitvam že tako raznolike oblike, kot je npr. podeljevanje kreditov na določen izdelek v posamezni

³ Strogo zaupna okrožnica Narodne banke Jugoslavije z dne 17. 8. 1970.

⁴ Gospodarska stran Dela — oktober 1973.

⁵ Ur. list SFRJ 22/73.

⁶ Ur. list SFRJ 71/72, 36/72.

⁷ KZ 19/70 z dne 13. 1. 1971, zbirka sodnih odločb 1971, I. zvezek.

trgovini namesto enotnega nakupovalnega posojila.

Pri obravnavanju teh zadev na zveznem javnem tožilstvu pa je že sprejeto stališče, da bodo ovinkarske kupčije v prihodnje enotno kvalificirali kot kazniva dejanja.⁸

Seveda pa bi se vse to izkazalo za goli formalizem, če switcha ne bi ocenili tudi z gospodarske strani. Da do takih kupčij pride, je sploh posledica pomanjkljivosti v mednarodnem trgovskem poslovanju, zato je treba zadevo ocenjevati z našega stališča, kolikor seveda s tem ne posegamo, kot je že omenjeno, v območje drugih držav oz. s tem formalno ne podiramo njihove zunanjetrgovinske bilance. Z državnega stališča so te kupčije nevarne, ker odpadejo možnosti poroštev, kot jih imajo redne kupčije (nevarne, ker odpadejo možnosti poroštev, kot jih imajo redne kupčije), saj med drugim niti reklamiranje blaga ni mogoče. Druga nevarnost pa je v nenačrtnem uvozu, kolikor je prepuščen le posameznim delovnim organizacijam; s tem je lahko prizadeta domača proizvodnja. Globlja strokovna ocena tega vprašanja je mogoča le s strani ekonomskih strokovnjakov, nedvomno pa je potrebna tudi npr. pri obravnavanju zadev v kazenskih postopkih, saj končno kaže tudi na večjo ali manjšo družbeno nevarnost dejanja.

2. Nedovoljene reeksporne kupčije

Poleg rednih oblik reekspornih kupčij je pri obravnavanju kazenskih zadev zaslediti primere nezakonitega, nedovoljenega reeksporta. V konkretnih primerih zaradi posebnih okoliščin namreč ni mogel biti opravljen tradicionalni reeksport z nacionalizacijo blaga, kjer se blago pri uvozu le ocarini, ne da bi se plačala carina, oziroma se povrne tako, da se dejansko zaračunajo le manipulativni stroški.

Reeksporno poslovanje je urejeno z odlokom zveznega izvršnega sveta iz leta 1966⁹; ta je uredil način in pogoje za uporabo deviz, ustvarjenih s posredovalnimi kupčijami, v zunanjetrgovinskem prometu. Gospodarske organizacije so bile vezane na dovoljenje NB Jugoslavije, ki je poprej zahtevala mnenje ZSZT o tem, ali se izpeljava posamezne kupčije ujema s trgovinskimi pogodbami med Jugoslavijo in drugimi

državami. Posebne okoliščine, ki so onemogočale takšen reeksport, so bili namreč predpisi izvoznih držav; ti ne dopuščajo in z različnimi ukrepi celo preprečujejo klasični reeksport brez predelave, tako da npr. zahtevajo potrdila o kraju končne porabe blaga v državi uvoznici. Naše zunanjetrgovinske organizacije pa so takšne prepovedi izigrale celo s ponarejenimi izjavami končnih porabnikov uvoza ter izpeljale reeksport brez dodelave blaga. Preembaliranje blaga, menjanje zaznamb na ovojnicah in podobni delovni postopki, s katerimi blago ne pridobi vrednosti, namreč ne pomenijo dodelave blaga, s takšnim načinom pa se dejansko sam reeksport kamuflira in odtegne nadzorstvu pristojnih organov. To pa hkrati pomeni nedovoljeno vmešavanje v mednarodno trgovsko poslovanje, kjer se izvozni kontingenti med posameznimi državami ostro pregledujejo in omejujejo, s takšno obliko reeksporta pa se ti ukrepi izigravajo, pri čemer je Jugoslavija tranzitna postaja dejanskega uvoznika. Odveč je poudarjati, da ima takšno poslovanje lahko daljnosežne posledice za našo državo, lahko celo popolno diskriminacijo s strani države izvoznice.

S stališča kazenskega prava se pri takem reeksportu kažejo že omenjena kazniva dejanja ponareditve uradnih listin po 319. členu KZ, povezana pa tudi z drugimi kaznivimi dejanji, npr. podkupovanji ali ustvarjanjem črnih skladov v tujini.

3. Črni skladi v tujini

Nedovoljeni skladi v tujini so posebej razširjena oblika nezakonitega poslovanja s tujino. Verjetno nihče ne ve, kolikšen jugoslovanski kapital se nahaja v tujini. Kaže, da je v času liberalnega gospodarstva postalo ustanavljanje takšnih skladov pri naših gospodarstvenikih izredno popularno, z njimi so se odprle nove možnosti manipulacij. Kakor koli že ustvarjen nedovoljen sklad v tujini dobi s svojim formiranjem veliko ceno. Je popolnoma odtegnjen nadzorstvu naših organov, praviloma pa ni evidentiran niti v delovni organizaciji, oziroma je njegova evidenca prikrita. Kapital v tujini se oplemenjuje in dopušča možnost vsakršnih denarnih prenosov, pri tem pa je najbolj pomembno to, da ga ne ovira nikakršen domač predpis. Najbolj žalostno pri vseh zadevi je, da je denar glede na predpise države, v kateri je naložen, registriran na ime fizične osebe, na-

⁸ Posvetovanje rep. in pokr. jav. tožilcev v Dečanih, okt. 1973.

⁹ Ur. list SFRJ 45/66.

vadno direktorja naše delovne organizacije. Da je prav pobuda odgovornih oseb v delovnih organizacijah dostikrat pripomogla k nastajanju takšnih skladov, ni prav nobeno presenečenje, kot tudi ne more biti presenetljiv primer Vujčiča ali Vračariča. Pri vsem tem namreč tudi za obdobje liberalnega gospodarstva, ko je veljalo načelo poslovnosti za vsako ceno, ne smemo biti naivni. S takšno vrsto poslovnosti je bilo resda prekršenih dosti predpisov, vendar pa vodilni v podjetju, ki so o tem odločali, tega niso delali le v dobro delovni organizaciji, temteč so s tem profitirali tudi sami, pri osebnem uveljavljanju ali pa gmotno.

Pota, po katerih pridejo delovne organizacije do črnih skladov v tujini, so utečena. Fature izstavljene na višji znesek od dejanskega, vse dogovorjeno s tujim pošiljateljem, so najpreprostejši način, ugotovljeni pa so celo primeri carinskih goljufij pri izvozu blaga, kot je ponarejanje izvoznih dovoljenj, in na tak način izpeljanega izvoza, pri čemer delovne organizacije sploh ne moti, da ji v bilanci nastaja minus, ker izvoza ne more izpeljati oziroma zaradi manjkajoče dokumentacije devizni priliv iz prodaje dejansko izvoženega blaga ni mogoč. Slednje je seveda namen delovne organizacije oz. njenih vodilnih; kapital v tujini, pa kakor koli že pridobljen, uporabljajo pri nadaljnjih operacijah. S takimi skladi v tujini v državi celo kupčujejo; pri tem se z verigo kupčij onemogoči nadzorstvo in v množici ponarejenih listin se tako nedovoljena dejavnost pokrije.

Kvalifikacija nedovoljenega sklada v tujini kot k. d. po členu 213 c KZ je razvidna. Vsako ustvarjanje ali celo golo posedovanje imetja v tujini, ki ni evidentirano po naših bančnih organih, namreč pomeni nedovoljen sklad, ki pa je bil seveda ustanovljen zato, da bi prinesel premoženjsko korist, seveda spet prikrito našim organom. Primer dovoljenega sklada v tujini dopušča 12. člen zakona o ustanavljanju podjetij v tujini,¹⁰ ta določa, da OZD lahko s posebnim dovoljenjem NB Jugoslavije dobiček iz poslovanja svoje firme v tujini naloži na račun izvozne banke.

Pripomnil bi, da je ob takih črnih skladih v tujini zelo težko ali skoraj nemogoče odkriti primere osebnega prilaščanja; to nedvomno obstoji, saj so ta sredstva, kot rečeno, povsem odtegnjena nadzorstvu naših organov.

¹⁰ Ur. list SFRJ 39/72.

4. Nezakonito poslovanje jugoslovanskih firm v tujini

Podobna oblika prostega manipuliranja v tujini pomeni nezakonito poslovanje firm, ki jih naše delovne organizacije ustanovljajo v tujini. Po načelu holdinga se matična holdinška firma ustanovi v tujini z vložitvijo našega kapitala v obliki večjega dela delnic. Holdinška firma, ustanovljena v državi, ki ima glede na druge države najboljše davčne razmere, v večini primerov sta to Švica ali Lichtenstein, ustanovi nove sestrške firme v drugih kapitalističnih državah po svetu, pri tem pa profitira z deležem pri njihovem dobičku. Tako matične kot sestrške firme so seveda ustanovljene po pravu tujih držav in kot firme le-teh tudi delujejo. Uprava takih firm sestoji iz posedovanja večjega dela delnic, ki so naložene v naših bankah in je z njimi mogoče praktično voditi vsako firmo v tujini. Pristojnim organom države, v katerih taka firma deluje, je prikrito, da gre dejansko za jugoslovansko firmo. Takšno konstrukcijo dopušča 12. člen zakona o ustanavljanju podjetij v tujini.¹¹ OZD namreč lahko iz sredstev, ki jih podjetje ustvari v tujini, ustanovi nove lastne firme v tujini, in sicer tudi v drugih državah, kot je sedež tuje firme.

Ustanavljanje podjetij v tujini je bilo urejeno z dvema predpisoma, in sicer z zakonom o prometu blaga in storitev v tujini¹² ter z odlokoma o opravljanju nekaterih dejavnosti domačih gospodarskih organizacij v tujini.¹³ Na podlagi določil odloka je izdajal dovoljenja za ustanavljanje podjetja v tujini SZTT v Beogradu. Praksa je bila v večini primerov taka, da je ustanovitelj najprej končal registrski oziroma ustanovitveni postopek v tujini in nato šele v Jugoslaviji. Vzrok je bil v zahtevah trgovinskih zakonov v tujini in pa domačih predpisov. Nekatere listine so bile namreč lahko priglašene šele po izpeljavi registracijskega postopka v tujini.

Nekatere spremembe je prinesel sedaj veljavni zakon o ustanavljanju podjetij v tujini (iz leta 1972).¹⁴ Kot ustanovitelji lahko nastopajo jugoslovanska podjetja, TOZD in druge OZD, poslovna združenja, ki so registrirana za zunanjetrgovinsko poslovanje, poslovne banke, pooblašene za plačilni promet s tujino in kreditnimi

¹¹ Prav tam.

¹² Ur. list FLRJ 27/62, ur. list SFRJ 14/65, 28/66.

¹³ Ur. list FLRJ 26/60.

¹⁴ Kot pod 11.

zadevami s tujino. Lahko se ustanovljajo lastna podjetja v tujini, povsem iz sredstev OZD, ali pa mešane firme, kjer so soudeležene s sredstvi tuje pravne ali fizične osebe. Pred ustanovitvijo je potrebno dovoljenje ZSZT v sporazumu z zveznim sekretariatom za gospodarstvo.

Posebne določbe veljajo glede evidence poslovanja. OZD mora imeti v svojem knjigovodstvu poseben konto, kjer vodi materialno-finančne stike s podjetjem v tujini. OZD je dolžna NB Jugoslavije dajati redna 6-mesečna in letna poročila. Enako velja po uredbi ZIS z dne 22. 2. 1973¹⁵ glede poslovnih enot, ki jih OZD ustanovijo v tujini. Pri tem so mišljena zastopstva, komercialno-tehnične pisarne (biroji), agencije, konsignacijska skladišča in servisi. S tujimi firmami so domače organizacije dolžne skleniti posebne pogodbe, s katerimi je zagotovljen vpogled v poslovne knjige in dokumentacijo, reden prejem poročila in sklepnih računov.

O ustvarjenem dobičku iz poslovanja podjetja v tujini sem že povedal, da se lahko uporablja za ustanavljanje novih firm v tujini ali za imetje na kontu tuje banke po dovoljenju NB Jugoslavije. Poleg tega je lahko podlaga za povečanje lastnih sredstev tuje firme ali pa se porabi za kreditiranje lastnih ali drugih firm v tujini.

Namen ustanavljanja firm v tujini je pogosto spet poslovanje mimo predpisov naše države, navadno pa se s takim poslovanjem ustvarijo črni skladi, in sicer tako iz profita kot iz poslovanja z matično firmo v državi, ko na podlagi ponarejenih faktur pride do neupravičenega odliva sredstev v tujino. Povrh vsega tega pa smo pri samem poslovanju v tujini ugotavljali še nevestno in neodgovorno delo, ki je pripeljalo do velikih izgub, pa tudi veliko ponaredb uradnih listin, od bilance do faktur, ki so hkrati pomenile kršitev davčnih predpisov države, v katerih imajo sedež.

Celotno obravnavanje ima pravzaprav to panto: s takšnim poslovanjem naše zunanjetrgovinske organizacije krnijo ugled naše države takoj, ko prestopijo državno mejo, opuščajo vsakršno poslovno moralo glede na druge jugoslovanske firme in nazadnje skrajno neodgovorno ravnaajo z družbenim premoženjem. Javna skrivnost je, da zastopniki naših firm pri sklepanju kupčij zahtevajo od tujega partnerja določeno »provizijo«. Na takšno prakso jugoslovanskega

poslovanja so v tujini že navajeni, tako da provizijo v taki obliki vštejejo kar k stroškom poslovanja. Nasprotna je situacija, ko naša podjetja npr. prodajajo na Vzhodu ter naši številni zastopniki v nekoristni konkurenci sklepajo pogodbe s podkupovanjem. Sploh pa je številnost naših poslovnih delegacij v tujini gospodarsko neupravičena, saj le-te, praviloma tudi nestrokovno sestavljene, odhajajo v tujino v zvezi z nakupi blaga, čeprav je jasno, da v tujini kupiti ni težko, saj se ponudnik navadno oglasi sam, tem teže pa je blago prodati, kar je ob naših izvoznih težavah tudi povsem jasno. Neodgovornost se kaže zlasti pri razmerju do našega premoženja v tujini. Tako je npr. neko ljubljansko izvozno-uvozno podjetje oziroma njegova tuja firma, sklenila kupčijo za poldrugo milijardo z insolventnim kupcem, katerega firma sploh ni obstajala. Da v tujini ne poznajo multilateralne kompenzacije in odpuščanje dolgov ter ne trpijo nikakršnih kršitev pogodbenih obveznosti, so izkusila naša podjetja, ki so zidala v olimpijski vasi v Münchnu. Na račun zakasnitve pogodbenih rokov so kazni presegle njihove terjatve, tako da so dobršen del Olimpijske vasi sezidala Nemcem povsem zastoj. Nevestno delo pa je še bolj očitno pri megalomanskih in povsem neproučenih dejanjih naših delovnih organizacij v tujini, npr. ekspanzionistično razporeženih splitskih firm in splitske kreditne banke, ki so v Južni Ameriki vložili velikanski kapital na povsem nepreverjene zadeve, pri čemer so plačevali južnoameriško moštvo zaposlenih z direktorskimi plačami, zdaj pa s pomočjo odvetnikov skušajo rešiti vsaj del izgubljenega kapitala.

Vse to kaže na bistveno pomanjkljivost v zunanjetrgovinskem poslovanju, namreč na popolno pomanjkanje izbirnosti pri kadru za zunanjo trgovino. Strokovnost in moralna nepoporečnost, ki bi morali biti na prvem mestu, sploh nista pomembni, kadruje se po povsem drugih načelih. Načrtne in dosledne zahteve za pridobitev zunanjetrgovinske licence so pogoj, da bodo zadeve na začetku in dostikrat v preprečevalnem smislu pravilno zastavljene. Dograjevanje naše zunanjetrgovinske ureditve bo le tako lahko pravilno zaživel.

Da takšno divje zunanjetrgovinsko poslovanje s popolnim kršenjem predpisov nima nobene perspektive, so na sestanku slovenskih zunanjetrgovinskih podjetij v decembru 1972 ugotovili že sami.

¹⁵ Ur. list SFRJ 9/73.

Določen obrambni mehanizem države pomeni družbeni dogovor,¹⁶ ki onemogoča poslovanje z nekaterimi emigrantskimi firmami, ter novela II. odstavek 226. člena KZ. Podlaga tega kazni-vega dejanja so zakoniti predpisi, po katerih lahko tuja firma ustanovi v Jugoslaviji le registrirano zastopstvo. Po nekaterih podatkih pa obstaja samo v Ljubljani okrog 80 zasebnih zastopnikov. Ti divji zastopniki živijo v Jugoslaviji, formalno pa so uslužbenci tuje firme in priglašeni za bivanje v tujini. Zanje seveda velja ozemeljsko načelo. Zadeva je drugačna, če je naš državljan lastnik tuje firme; takrat kvalifikacija po členu 226/II po našem stališču ne more priti v poštev. Lahko pa pridejo v poštev določbe prej omenjenega družbenega dogovora. Tu je postopek zelo učinkovit. Delovna organi-

¹⁶ Ur. list 13/73.

zacija pride pred častno sodišče zaradi kršitev dobrih poslovnih navad, sledi postopek zaradi gospodarskega prestopka, kot končni ukrep je mogoč odvzem zunanjetrgovinske registracije.

Pri vsem tem je pomembnejša stara resnica, da gospodarstva ne more rešiti pravosodje, da je treba odpraviti predvsem vzroke za takšen položaj. Znašli pa smo se v nasprotnem položaju: v množici enakih kršitev smo iztrgali nekaj primerov, ne pa narobe, da bi procesuirali ekscese v normalnem toku zunanjetrgovinskega poslovanja.

LITERATURA

Tone Hrastelj: Kompenzacijski posli, posli mednarodnega trgovskega posredovanja in predelavni posli v meddržavni trgovini, Institut za ekonomiko in organizacijo podjetja, Raziskovalni center Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, 1970.

UDC 343.53(497.12)

Business Crime within the Foreign Trade

Deisinger, Mitja, Lawyer, Deputy Public Prosecutor, Community Ljubljana

According to the Yugoslav prescriptions the so-called switch transactions can represent a customs offence, an economic offence or a criminal offence. The performance of such a transaction can be connected with falsification of documents, in some cases, the enterprise gets also an unlawful profit in the form of not fully paid customs duties, or by getting paid the difference in exchange rates or in the form of other import taxes.

Unlawful re-export transactions are carried out with the help of falsification of documents produced by the enterprise which is the last subject of the import process. At the same time, the enterprises sometimes export the fictively imported goods without any alteration.

By founding unlawful funds abroad, some Yugoslav enterprises avoid the direct state control within the country and manipulate these funds regardless of the Yugoslav legal regulations. Such funds are often being founded with the help of false documents, also frequent are cases of personal appropriation of social funds.

The Yugoslav regulations provide for establishment of Yugoslav or mixed companies abroad. The system of holding companies is also allowed, but these companies very often violate the Yugoslav legal prescriptions, falsifications or documents are frequent, and sometimes, big economic losses appear as a consequence of business mismanagement.